

להיות יהודי בתפוצות (פעולה)

מטרות

1. החניכים יביעו את עמדתם הראשונית כלפי יהודי התפוצות.
2. החניכים יזדהו עם הסכנות המרכזיות האורבות ליהודי התפוצות: אובדן הזהות היהודית, התבוללות ואנטישמיות.

עזרים

- כרטיסי היגדים (נספח 1)
- חבילות במבה או עזרים אחרים למשחק הימורים בשלב ב'
- כרטיסיות עם שמות של מדינות ומספר יהודים במדינה. (נספח 2)
- כרטיסי דילמות (נספח 3)
- שלוש צלחות חד פעמיות שכתוב עליהן "יותר" "פחות" ו"בדיוק".

שלב א' - יחסנו ליהודי התפוצות

נפזר ברחבי החדר היגדים (נספח 1), ונבקש מכל חניך לפנות להיגד שהוא מזדהה איתו. שלב זה אינו אמור לספק תשובות. הוא חושף את המדריכים לדעתם הראשונית של החניכים לנושא, ומחדד לחניכים את מורכבות הנושא. לאחר שנשמע מעט הסברים מן החניכים, נסכם ונאמר כי היגדים אלו רק פתחו ו בפנינו את מורכבות נושא 'יהדות התפוצות': מצד אחד הם בני עמנו, מצד שני הם בחרו לא לגור עימנו בארץ ישראל. היחס אליהם מורכב, ובמשך חודש הארגון נברר אותו. נדגיש שכדי שהנושא יידון בכנות ובכובד ראש, עלינו להשתדל "לפתוח את הראש", ולא להגיע עם דעות קדומות ועם עמדות נחרצות.

שלב ב' - מספר היהודים בתפוצות

משחק הימורים
נחלק את החניכים לקבוצות. כל קבוצה מקבלת שלוש צלחות חד פעמיות שכתוב עליהן "יותר" "פחות" ו"בדיוק".
נחלק לכל קבוצה חמש עשרה יחידות במבה.
המדריך יציג כרטיסייה עם שם מדינה ומספר היהודים שבה. (נספח 2. הנתונים מתוך: קהילות יהודיות בעולם. מחבר: פרופ' סרג'ו דלה-פרגולה - הנתונים מעודכנים לשנת תשס"א)
מאחורי כל כרטיס נרשום את מספר היהודים האמיתי שבמדינה הזו. המדריך יציין שהנתונים מתייחסים לשנת תשס"א.
כל קבוצה תניח כמה יחידות במבה שהיא מעוניינת להמר עליהן בצלחת שהם חושבים שהיא ההימור הנכון.
"יותר" (יהודים ממה שכתוב בכרטיסיה) "פחות" או "בדיוק" (כמובן שה"בדיוק" הוא מספר מעוגל).
לאחר שכל הקבוצות הימרו, המדריך הופך את הכרטיס, ומראה את המספר האמיתי.
קבוצה שצדקה מקבלת את הבמבה שבצלחת של הקבוצה השנייה.
אם כמה קבוצות צדקו, המדריך נותן לכל קבוצה מספר במבות זהה למספר הבמבות שהיא הימרה עליו.
שני הכרטיסים האחרונים שיציג המדריך יהיו מספר כל היהודים בגולה (נכון לשנת תשס"א) וכרטיס של מספר כל היהודים בארץ ישראל.

לאחר סיום המשחק נברר עם החניכים:

- האם היה לכם קל לשער את מספרי היהודים בתפוצות?
- האם כמות היהודים או מספר הגלויות הפתיעה אתכם?
- איזה שינוי חל לדעתכם בנתונים שהוצגו משנת תשס"א ועד השנה?
- נדגיש כי ישנן עוד קהילות יהודיות רבות בעולם שלא הובאו במשחק מפאת קוצר היריעה. נסב את תשומת החניכים לכך שעל פי הנתונים שהצגנו, יש בתפוצות יותר יהודים מבארץ ישראל (בארה"ב לבדה יש יותר יהודים מבארץ ישראל).
- נספר לחניכים שעם השנים נוצר שינוי מהותי בנתונים - כבר בשנת תשס"ו פורסם כי בארץ ישראל יש יותר יהודים מאשר בתפוצות.

נשאל את החניכים:

- מה לדעתכם גרם להעלמות יהודים בתפוצות בזמן כה קצר?
- יש להניח שהחניכים יציינו שתי סיבות מרכזיות: עלייה לארץ והתבוללות. נסביר כי לצערנו הרב גורם העלייה לארץ הוא שולי, ואילו ההתבוללות מהווה הסבר מרכזי להיעלמותם של היהודים מהקהילות בתפוצות. נשאל:
- מדוע לדעתכם ההתבוללות היא גורם כה משמעותי בחיי היהודים בתפוצות? חשוב שנדגיש כי התבוללות נובעת מתהליך ההיטשטשות של הזהות היהודית. תהליך זה מתפתח וצומח כתוצאה ממציאות החיים המורכבת שחיים בה יהודי התפוצות.

שלב ג' - התמודדותם של יהודי התפוצות

דוגמאות למורכבות בחיי היומיום של יהודי התפוצות נעביר לחניכים דרך הדילמות הבאות. נחלק את החניכים לקבוצות, ולכל קבוצת חניכים נחלק דילמה. נספר להם שאלו דילמות של חבר'ה פחות או יותר בגילם שגרים בארה"ב, בצרפת ובאוסטרליה. לאחר הדיון בקבוצות כל קבוצה תצטרך להציג את הדילמה בפני השבט כולו ואת דעתם לגביה.

לאחר שכל החניכים דנו בדילמות, והציגו אותן ליתר החניכים נברר:

- מה למדנו מהדילמות על מציאות החיים של יהודי התפוצות?
- מהם הקשיים שאיתם מתמודדים יהודי התפוצות, ואלו סכנות הם מזמנים? (פחד מהגויים, השפעה של הסביבה הגויית על הזהות היהודית, מגוון של קהילות הנחשבות יהודיות-דתיות, התבוללות נגישה עד מזמינה, יחס מורכב לעלייה לארץ ישראל. כל אלו משפיעים על אובדן הזהות היהודית, התבוללות ואנטישמיות).
- המציאות העולה מהדילמות ממחישה עד כמה מורכבת מציאות חייהם של יהודי התפוצות, ועד כמה מציאות "היעלמותם" של יהודי התפוצות כמעט מתבקשת... (שאלה-טענה מתבקשת בשלב זה יכולה להיות: "נו, אז למה הם לא עולים לארץ?!" נבקש מהחניכים לא למהר להכריז הכרזות... ולהמתין לפעולה הבאה).

לסיכום

בפעולה זו ניסינו להתחיל ולחבור אל עולמם המרוחק של יהודי התפוצות - התחלנו בבירור היחס שלנו אליהם, וגילינו כי לקשר זה יכולים להיות פנים רבות. המשכנו בהבנת סדר הגודל של יהדות התפוצות, והתוודענו למספרם ההולך ופוחת ולגורמים לכך. לבסוף ניסינו להכיר מקרוב את מציאות החיים של יהודים בגלות, ואת השפעתה על זהותם היהודית.

זימבבואה הולנד

28,000

700

טורקיה יפן

2,400

20,000

אירלנד איטליה

30,050

500

ברצית

3,000

פולין

3,000

הודו

10,000

הונגריה

10,800

אוסטרליה

40,000

יוון

2,500

בריטניה

100,300

מרוקו

5,700

איירן

100

גרמניה

100,000

שוויץ

15,000

רומניה

8,000

אוצרות הקרית

5,700,000

ישראל

6,000,000

סה"כ גלויות

6,000,000

מס' יהודים באמת	מס' יהודים בכרטיסיה	מדינה
700	700	זימבבואה
1,000	500	אירלנד
1,000	2,400	יפן
3,500	3,000	פולין
4,500	2,500	יוון
5,400	10,000	הודו
5,700	5,700	מרוקו
11,000	8,000	רומניה
11,500	100	אירן
17,800	15,000	שוויץ
18,900	20,000	טורקיה
28,000	28,000	הולנד
29,500	30,050	איטליה
51,500	10,800	הונגריה
97,500	7,000	ברזיל
98,000	40,000	אוסטרליה
98,000	100,000	גרמניה
275,000	100,300	בריטניה
5,700,000	5,700,000	ארצות הברית
4,952,200	6,000,000	ישראל
8,300,700	6,000,000	סה"כ גלויות

אני חש אהדה כלפי
יהודי התכוננות,
כי כולנו יהודים.

אני לא חש אהדה,
כי אני מאוכזב מכך שיהודי
התכוצות אינם חיים בארץ.

אני חש אהדה רק כלפי יהודים
שמדינת ישראל חשובה להם
והם מבקרים בארץ, תורמים
ודואגים לנו.

אני חש אהדה ליהודי
התפוצות, כי אני מאמין
שאפשר להיות יהודי אמריקאי
כמו שאני יהודי ישראלי.

אני לא חש אהדה ליהודי
התכונות,
כי אנחנו מתמודדים עם בעיות
קיומיות
ואילו הם רק משקיפים מבחוץ.

אני חש אהדה ליהודי
התכונות,
כי בעזרתם נשמור על
המשך קיום העם היהודי.

אני לא חש אהדה ליהודי
התכוצות, כי אני יודע שהיהודים
שבוחרים לחיות בחו"ל בחרו בזה,
וסופם שיתבוללו וישתמדו.

אני חש אהדה כלפי יהודי
התכונות,
כי אני יכולתי להיות הם,
והם יכלו להיות אני.

אני חש אהדה ליהודי
התכוצות, כי הם מחזקים
את מעמדה של ישראל
בעולם.

דילמה א

"אני לא יודע מה לעשות! זה מפחיד להיות יהודי בתקופה כזו! שבוע שעבר השכן שלנו הלך בשבת לבית הכנסת. כדי להגיע לבית הכנסת הקרוב יש לעבור באזור שאינו יהודי. בדרך עצר אותו בחור גוי ושאל אותו מה השעה. עוד בטרם שהספיק לענות, נתאספו סביבו קבוצת בריונים גויים והחלו להכות אותו בלי שום סיבה - סתם כי הוא יהודי. אבא הורה לנו חד וחלק, שבשעה שאנו יוצאים לרחוב, עלינו להסיר את הכיפה מראשנו ולסדר את הפאות מאחורי האוזניים. אני מרגיש שאני לא יכול ללכת ככה ברחוב, אני מרגיש כמו גוי. מנגד, מי יודע מה עלול לקרות לי אם אלך עם כיפה..."

מה עושים?

- כיצד לדעתכם על הנער לנהוג?
- מה אתם הייתם עושים במקרה כזה?

דילמה ב

"זה לא נראה לי הפתרון הזה!!! לעזוב את התיכון שלי?! עכשיו?! למה הם נזכרו פתאום? אבא ואמא דיברו איתי אתמול, ואמרו שמכיוון שאני כבר בוגרת, אחראית וכו' וכו', והתיכון שלי הוא לא כל כך חזק מבחינה דתית, אולי כדאי שאני אטוס ללמוד בארץ ישראל. אגור אצל אחותי הגדולה שעלתה לבד לארץ ואחזור לארה"ב בחופשות. אמא אמרה שזה זמני - שאטוס לשנתיים, וזה לא הרבה זמן. שנתיים זה לא הרבה זמן?! זה נצח!!! כששאלתי אותם למה שלא יבואו אתי, הם ענו ש"אנחנו לא יכולים להרשות לעצמנו מבחינה כלכלית לעזוב הכול בארה"ב ולעלות, כי העסק של אבא יתמוטט". אז מה יותר טוב שאני אתמוטט? זה נכון שהתיכון שלי לא משהו ואני מגלה דברים שאולי עדיף שלא הייתי יודעת אותם. אבל ככה פתאום, לעזוב הכול?! בשביל מה, אין תיכון טוב יותר בארה"ב? ומה עם כל החברות שלי? מה עלי לעשות?"

- כיצד לדעתכם על הנערה בדילמה לנהוג?
- מה אתם הייתם עושים במקרה כזה?

דילמה ג

אנחנו גרים רחוק מבית הכנסת. בית הכנסת נמצא במלבורן
ואנחנו גרים מרחק שעה וחצי נסיעה מן העיר.
אנחנו משתדלים לנסוע לשבת למכרים שגרים קרוב יותר. השבת
אמא לא הרגישה טוב ונשארנו בבית.
לפני חודש הייתה לי בר מצווה ואמרתי לעצמי שאני אשתדל
ללכת להתפלל במניין. אבל השבת כל כך חם...
אני אתעלף בדרך מרוב חום. לא בא לי. אולי עדיף שאתפלל
בבית כנסת קרוב יותר, זה עשרים דקות מכאן.
כלומר, זה בערך בית כנסת. לא בדיוק.
זאת אומרת הוא יהודי אבל הוא לא ממש אורתודוקסי (דתי) הוא
יותר רפורמי...
המחיצה לא כל כך מפרידה בין נשים לגברים... וכל מיני דברים
שהרב לא בדיוק היה מסכים איתם... אבל זה מה יש.
אני רוצה להתפלל כמו שצריך אבל לא מסוגל..."

- האם יש לכם פתרון עבור הילד המתלבט בדילמה?
- כיצד אתם הייתם נוהגים במצב דומה?

דילמה ד

"אבא אמר שהוא לא נכנס יותר הביתה. זהו, ואין על מה לדבר!
ושלא נעיז לדבר איתו יותר. אבל הוא אח שלי!! איך אפשר? אבא
קצת צודק, כי באמת הוא עבר את כל הגבולות.
זה ממש לא לעניין שיש לו חברה גויה, אפילו שהיא שכנה שלנו
והיא נחמדה וכו' אבל היא לא יהודייה.
ניסיתי לדבר איתו, אפילו בכיתי, אבל הוא אמר לי שאני לא
מספיק מבינה, ושהעולם קצת שונה מהסיפורים בתנ"ך.
"היום זה לא מה שהיה פעם", ככה הוא הסביר "והחברה שלי
מאד מוסרית וישרה,
אני בטוח שהיא תהיה אמא טובה". אני אפילו לא מסוגלת לחשוב
על זה. אחיינים לא יהודים.
ה' ישמור! אבל מה זה יעזור שלא נדבר איתו? אני ממש לא יודעת
מה לעשות. אני מתפללת, אבל מה עושים?"

- האם יש לכם פתרון עבור הנערה המתלבטת בדילמה?
- כיצד אתם הייתם נוהגים במצב דומה?